Ч. 204 (13.749). Львів, субота 4. серпня 1934. Pocztowa opłatę opłacono ryczałtem. Рік LV.

ДІЛО

ВИХОДИТЬ ЩОДНЯ РАНО

РЕДАКЦІЯ І АДМІНІСТРАЦІЯ: Львів, Ринок ч. 10, II. пов.
Конто почт. щадн. 143.322.
Адреса для телеграм: „Діло“ Львів.
Головний Редактор приймає від 11—12 год. перед полуднем.
Рукописів не звертається.

ПЕРЕДПЛАТА В КРАЮ:
Місячно 5·00 зол.
Чвертьрічно 15·00 „
Піврічно 30·00 „
Річно 60·00 „
ЗА ГРАНИЦЕЮ: В Америці 1 долар, Франції, Голяндії, Бельгії 20 фр. фр., Італії 7·50 зол., Німеччині 7·50 зол., Швайцарії 5 шв. фр., Чехословаччині 30 ч. к., Румунії 150 лей, Болгарії 7·50 зол., Австрії 7·50 зол.— Зміна адреси 1 зол.

Телеф. Редакції: 29-41.
„ Друкарні: 29-26.
В СПРАВІ ОГОЛОШЕНЬ ЗВЕРТАТИСЯ ДО АДМІНІСТРАЦІЇ.
ЦІНА ОДНОГО ПРИМІРНИКА 20 сот.

Ювилей д-ра Володимира Залозецького.

Визначний буковинський діяч д-р Володимир Залозецький скінчив 18. липня 50-ий рік життя. З того приводу 27. м. м. зібралися в Народному Домі в Чернівцях представники всіх місцевих українських установ і побажали йому прожити ще багато літ на добро свого народу. Ювилят є сином черновецького лікаря й примаря шпиталю, що був одною з найчільніших особистостей, знаний теж поза межами Буковини. В його честь названо одну з черновецьких вулиць. Гімназію скінчив ювилят у Чернівцях, університетські студії у Відні, де осягнув степень доктора прав. Опісля вступив на державну службу в австрійському міністерстві. Одночасно був великим любителем і знавцем мистецтва. Після світової війни виїхав за границю, і перейшов до дипльоматичної служби. Став радником дипльоматичної місії Української Народньої Місії в Берні. Опісля вернувся до Черновець і віддався політичній діяльности. Належав до проводу Української Демократичної Партії під головством Авт. Ликашевича, а за кілька років став її президентом. Вона й вибирає його то до румунського сенату, то до палати депутатів. Тепер він одинокий український представник у румунському парляменті як депутат і забирає часто голос в інтересі українського народу.

Свято на Підлиській Горі.

Товариство ім. Маркіяна Шашкевича у Золочеві повідомляє, що тридцятьчне Шашкевичівське Свято на Білій Горі у Підлисю відбудеться дня 12. ц. м. та запрошує на нього все громадянство.

Свято буде як щороку обнимати частину духовну і світську. Архиєрейську Службу Божу відправить Пр. Епископ І. Бучко. Крім того відбудеться академія і фестин.

Чому увязнено священика?

Один польський орган приніс таку депешу: Сколе, 28. 7. (Вл. тел.). Вчора увязнено гр. кат. пароха в Бубнищі о. Еліяшевського, котрий відмовився взяти участь в похороні війта бл. п. Шкалубина, убитого боївкарями ОУН, чим явно зсолідаризувався з українськими терористами. — Тимчасом нас інформує чоловік котрий варт довіря, що парох Бубнища відмовив участи в похороні убитого війта тому, бо той війт, б. комуніст крайньо ворожо відносився до церкви і не перестав так відноситися навіть тоді, коли його іменовали комісарем. Фальшива інформація польської газети робить кривду і тому священикові і всему духовенству. („Н. З.“)

Збірні сільські громади в Галичині.

На основі розпорядку міністра внутрішніх справ з днем 1. серпня ц. р. увійшли в життя збірні сільські громади в Галичині. Одночасно оголошено розпорядок про поділ повітів на сільські громади. Покищо розпорядок обіймає на просторі львівського воєвідства 19. повітів, станиславівського 2, тернопільського 8 повітів.

У львівському воєвідстві на просторі 19 повітів заведено 185 збірних громад, у станиславівському воєвідстві на терені 2 повітів 22, в тернопільському воєвідстві на терені 8 повітів 79 збірних громад.

Розпорядок, як бачимо, не обіймає ще всіх повітів. Збірні громади в інших повітах будуть оголошені пізніше. Громадські вибори в нових громадах відбудуться щойно в листопаді ц. р., так що новий закон про громадську самоуправу увійде в цілій повноті з початком нового року.

Смерть президента Гінденбурга.

Канцлер Гітлер президентом.

БЕРЛІН, 2. 8. ПАТ. Урядовий комунікат Німецького Інформаційного Бюра повідомляє:

Нойдек, 2. серпня. Президент німецької республики фельдмаршал ф. Гінденбурґ помер сьогодні в год. 9. рано м.

БЕРЛІН, 2. 8. ПАТ. В год. 10.15 в берлінському радіо промовив мін. Ґебельс, оголошуючи німецькому народові смерть фельдмаршала Гінденбурга, президента німецької республики. Подавши цю вістку, міністр відчитав низку нових законів, які вирішив кабінет у ночі. Одночасно Ґебельс відчитав відозви, видані поодинокими міністрами м. і. міністром Райхсвери ген. Бльомбергом та заповів подробиці похорону й урядової жалоби.

БЕРЛІН, 2. 8. ПАТ. Новий закон, прийнятий кабінетом республики, такий:

Стаття 1. Уряд президента республики звязаний з урядом канцлера республики.

Стаття 2. Закон входить в життя з хвилиною смерти президента республики маршала Гінденбурга.

БЕРЛІН, 2. 8. ПАТ. Оголошуючи доповнення до ст. 1. нового закону про президента республики, Нім. Інф. Бюро додає: Наслідком того дотеперішні компетенції президента республики переходять на канцлера республики Адольфа Гітлера, який визначить свого наслідника.

ПОХОРОН ГІНДЕНБУРҐА.

БЕРЛІН, 2. 8. ПАТ. Похорон президента Гінденбурга відбудеться коштом держави. На просторі цілої Німеччини оголошено національну жалобу на час 14 днів. У Райхсвері жалоба потреває 4 тижні. В тім часі на всіх будинках, що підлягають міністерству Райхсвери і маринарки хоругви будуть спущені до половини щогли. Сьогодні і в дні похорону не відбудуться театральні вистави й публичні імпрези.

ЧИСЛЕННІ ПОТОМКИ.

БЕРЛІН, 2. 8. ПАТ. Президент Гінденбурґ залишив 10 внуків і правнуків.

МОЛЕБНИ.

БЕРЛІН, 2. 8. ПАТ. Євангелицький епископ республики розпорядив, щоби сьогодні у всіх протестантських церквах відгравлено підчас богослужень з приводу 20-их роковин великої війни молебен за президента Гінденбурга.

УПАВ ДУБ...

Львів, 2. серпня 1934.

Померла людина і 60 міліонів її земляків вкрилося жалобою. І вся культурна людскість, поділена на приятелів і ворогів, на політичних симпатиків чи байдужих глядачів, відчуває інстинктовно, що там, у тихій закутині, десь далеко у Східних Прусах, упав старий величавий дуб. Не спорохнявілий, не тінь давньої величі, а сильний і дужий до останнього менту, і хоч може віття його проріділо, царив у гущавині, високо понад нею знімаючись.

Помер Павль фон Гінденбурґ і нема ниві німця, який не відчував би, що відійшов на той світ найбільший, *єдиний* авторитет, що всю німецьку велику націю обєднував авреолом свого імени і всьому світові казав із своїм моральним авторитетом числитися. Помер старець, якого імя стало вже за життя леґендою та якого постать залишиться в історії, як одна з найбільших індивідуальностей.

З іменем Гінденбурга буде назавжди звязане поняття вожда-героя і державного діяча в одній особі, та найбільше — поняття справді великого, рідкого патріота, що з любови до своєї батьківщини йшов на старі літа за наказами розуму, і на вівтарі обовязку склав жертву своїх особистих почувань, своїх політичних симпатій і свого добре заслуженого старечого відпочинку.

Все його життя, вся діяльність у мирі й у війні, була зразком поведінки благородного вояка: залізна дисципліна супроти інших, але й супроти самого себе, завжди підчинювання себе законам і відповідальним за державу провідним чинникам, завжди признавання найвищого чинника — розуму — на службі найвищого вожда, яким все було для нього Добро Батьківщини. Не те добро, яке окреслює власне бажання, особисті симпатії та голос палких почувань, а добро, яке признає зріла і всестороння розсудливість, оперта на досвіді, на порадах і на стверджуванні того фактичного стану, що є, у сірій дійсності, а не того, що істнує у приманливій уяві. Романтична слава воєнного героя і загальне признання для його політичного реалізму упарі з особистими чеснотами людини — ось що склалося на славу воєнного маршала цісарства Гогенцолернів і президента демократичної републики і голови держави в однопартійною диктаторською системою. В усіх ситуаціях був на своєму місці — і тому був великий.

Пошану до дисципліни приніс за світ у своїй крові. Був сином старшини і виховувавсь на професійного старшину. Гартувався теж у цілій низці воєн: брав участь ще у прусько-австрійській війні і в німецько-французькій. боровся під Седаном і Парижем. На три роки перед великою війною виступив з армії, як вислужений 64-літній ґенерал, і переїхав до свого маєтку на провінції. Колиж Вільгельм II. покликав його назад до активної служби і віддав команду над східньою армією, без слова застереження приймає цю місію. І тут починається серія його блискучих побід, що розголосила по світі його імя: розгром армії Самсонова під Таненберґом у Сх. Прусах 29. серпня 1914, потім побіда над мазурськими озерами. 27. листопада 1914 стає полевим маршалом, у 1916 році головно-командуючим цілою нім. армією. Коли всі спроби поломити західний фронт заломлюються на переважних силах получених антантських військ, находить нім. армія захист в обороннім т. зв. лінії Гінденбурга, яку він заздалегідь злвигнув, рахуючись з

можливостями відвороту. Коли в краю вибухла революція і найвищий вожд армії — цісар — утік за границю, Гінденбурґ втримує рештки дисципліни і переводить орґанізовану демобілізацію. Скінчивши те діло, складає військові обовязки і вертається знову у домашнє затишшя. Але в 1925 році приятелі переконують його, що для добра батьківщини повинен кинути на терезки свій моральний авторитет. Виступає як кандидат на президента републики і стає ним, отримавши 14½ мілїонів голосів. На тому становищі є таким самим чесним оборонцем основного законову держави, себто веймарської републиканської конституції, згідно з присягою, яку на неї склав, — як колись був вірним монархії і своєму цісарському зверхникові. Коли зростає партійна боротьба і грозить краєві анархія, не хоче йти по лінії найлекшій і для себе найвигіднішій, не вступається перед натиском, лише протиставиться йому — кидаючи у вир боротьби знову авторитет свого імени: це було при других президентських виборах, у квітні 1932, коли проти його кандидатури виступила кандидатура Гітлера. І авторитет його імени переміг, а віра в нього, як сторожа правопорядку, казала й усім недавнім запеклим його політичним ворогам кинути на нього свої голоси. Зібрав він їх тоді поверх 19 мілїонів, на 4 мілїони більше від ідеольоґа і творця нової Німеччини, Адольфа Гітлера. Колиж було ясно, що впливи націонал-соціялістів стали вже домінуючими і слушно та партія може претендувати до проводу в державі, Гінденбурґ покликує 30. I. 1933 Гітлера на становище канцлера. Підтримує теж авторитет нового канцлера, відкриваючи особисто парлямент 21. березня 1933 року.

Авторитет кожночасної влади і дисципліна супроти кожночасного зверхника і кожночасного закону — це були його девізи у політичній діяльності. Які внутрішні конфлікти переживав через те, виявиться може колись у спогадах когось із найближчого оточеня. Невідомо теж, як прийняв звістку про небувалий досі у правовій німецькій державі спосіб розправи, що її перевів уряд Гітлера зі змовниками 30 червня ц. р. В кожнім разі нечайно зсолідаризувався з урядом не доволяючи, щоби потерпів авторитет леґальної влади!

Помер маршал Гінденбурґ у 87. році життя. Це такий вік, що смерть давно вже не повинна була здивувати людей. Про смерть його теж давно вже велись прилюдні розмови, у турботливому настрою, що станеться з Німеччиною, коли не стане авторитету старого маршала. Від кількох днів юрби народу облягали редакції берлінських часописів і мілїони німців жадібно ловили радієві відомости, стривожені вістками з Нойдек. Колиж грянула вістка, що цим разом не встоявся дуб і повалився на землю, — жалібні прапори замаяли над німецьким домом, а всі культурні одиниці на всьому світі схилили, з пошаною голову перед тінями великої людини.

Про розколи чеських партій через політику супроти українців і про закарпатський антисемітизм.

В кореспонденції з Праги писалося в „Ділі“ ч. 186 про невдоволення мадярської фракції с.-д. на Закарпатті, що ця партія веде українську політику, і про те, що з цього приводу грозить партії розкол. Хочемо нині трохи докладніше опинитися над цим.

Почнемо з примітки, що евентуальне ослаблення коаліційної партії через її розкол ледви чи булоб радісним фактом для *чеських* аґрарників, тим більше, що досить сильна мадярська секція аґрарної партії теж уже відкололася від неї і опинилася в опозиції. Що більше: мадярські аґрарники використали орґанізаційний апарат пратії і створили засобами проурядової чеської аґрарної партії опозиційну мадярську. Щож торкається ес-деків, то погроза мадярської фракції розколом не дуже може залякати провід с.-д. партії, бо втрата не булаб велика. Все одно вона не має великого впливу на робітничі маси. Великих фабрик та підприємств з масою мадярського робітництва на Закарпатті нема. Є ремісники, міщанство. Але й то не чисто мадярське, а жидівсько-мадярське, бо складається здебільша зі змадяризованих жидів, що признаються до мадярської національности. Мадярський елемент на Закарпатті зовсім не пролетарський. Пролетаріят у масі своїй — це русини-українці, трохи жидів та німців лісових робітників (в Німецькій Мокрій на Марамороші), а мадяри, це бувша бюрократія і ґазди. (Щодо самого поняття „ґазда“, то ґаздою вважають тут лише чоловіка багатого, щось як наддніпрянського „куркуля“). Мадяри позасідали були найкращі, родючі землі на Закарпатті й не є тою масою, що може йти за соц.-демокр. пратією. Вони були щирими аґрарниками, але мадярська націоналістична пропаґанда їх відірвала від чеських аґрарників. Щож торкається місцевої аґрарної преси, на яку покликується дописувач, то вона находиться в руках аґрарників-*русотяпів*, які тепер збентежені тим, що аґрарний партійний центр в Празі вже починає з меншою іґнорацією дивитися на український рух на Закарпатті. Це якраз найбільш нервує москвофілів-аґрарників, що вже тайком братаються з чорносотенцем Феціком.

Мадярська фракція с.-д. видала летючку, в якій власні гріхи закидує іншим. Бож отой національний шовінізм доведений до краю саме у мадярсько-жидівській міщанській масі. Нам приходилося нераз говорити зі справжніми мадярськими пролетаріями. Перше, що кидається у них у вічі, це їх страшна, просто якась патольоґіча *чехофобія*. Всю біду на світі завинили чехи! Потім починаються загально відомі фрази про інтернаціоналізм, далі йде розмова про місцеву українську „буржуазію“, що мовляв усі ті Бращайки є ворогами працюючого народу, робітництво мусить їх поборювати спільними силами незалежно від національної приналежности і т. п., а ой уже мадярська шляхта на чолі з Горті й Ґембешом, це ніби... оборонці трудящого люду! Дивна льоґіка „мадярського пролетаріяту“! Але не дивно — мадярська націоналістична пропаґанда не цурається ніяких засобів, користуючись і комуністичною демаґоґією. Ось напр. всякі таємні комуністичні мадярські школи всетаки зберігають мадярсько шовіністичний дух, бо товчуть там в голови жидівсько-мадярської молоді, що Закарпаття це край „пролетарсько-мадярський“, а місцеве українське населення — це або шовіністи, націоналісти, антисеміти або темні селяни, вороги робітника, міського пролетарія і т. п.

Щож торкається другого закиду, що провід с.-д. партії не опинив „зросту антисемітизму в партії“, то треба пояснити, в чому полягає цей „антисемітизм“.

Раніше жид мав корчму, а русин гроші. „Веселіє Руси єсть пити“. І русин пив. Настало безробіття. Тепер русин гине з голоду й не має за що купити навіть „мелаю“ (кукурудзи), а тому став „антисемітом“, — себто перестав купувати у жида корчмаря всяку алькогольну отруту. Корчма порожна. Молодь замість до корчми йде на лекції, що їх влаштовує с.-д. Робітнича Академія. І корчмареві приходиться скрутно. А тому... провід с.-д. партії не бореться з цим „антисемітизмом“. Але найбільш „антисемітичним“ рухом є рух кооперативний, який підтримує с.-д. партія. Тому, що через орґанізацію кооперативних споживчих крамниць по селах жидівські крамарі втратили можливість колишнього лихвякового заробітку, добуваного кредитом на лихварські відсотки й екзекуціями.

Ще одно „антисемітське“ явище на Закарпатті. Чехи почали орґанізувати на Закарпатті чеські школи. Чехів тут мало й школи ці ледви чи вдержались би. Русини своїх дітей до чеських шкіл не посилають. Жиди не то що всі посилають своїх дітей до чеських шкіл, але більшість чеських шкіл відкриті на домагання жидів. Нераз приходилося чути на власні вуха з жидівських уст таке пояснення, чому вони посилають своїх дітей до чеської, а не до руської школи: „Що, я свою дитину буду вчити на русина?“ — „На що йому вчитися дурного русинського язика?“ — Але... *в русинських школах на Закарпатті є учителів жидів майже 10 проц.* І це навіть „дурного“ русина починає дивувати. А в декотрих свідомих селах починають селяни протестувати проти жидів учителів, бо мовляв, чому вони не йдуть учителювати до чеських шкіл, де вчаться виключно жидівські діти, а пхаються до наших руських шкіл. І багато подібних „антисемітських“ виступів буває на Карпатській Русі, яка хоче лише визволитись зпід господарського визиску і шукати освіти в рідній школі.

Чи хто з чехів с.-д. підтримує мадярську фракцію, як пише праський дописувач, трудно сказати. Але пригадуємо такий випадок. Коли приїздив на Закарпаття с.-д. посол до парляменту Войта Бенеш, то завітав на збори культурно-освітніх працівників. Хтось з чехів членів наради сказав про націоналізм українців членів с.-д. партії. Тоді посол В. Бенеш запитав одного з чехів, скільки він років працює на Закарпатті. Той відповів, що „чотири“. Потім запитав другого, — той сказав „три“. — „А чомуж ви не говорите по українськи?“ Якщо ви закидаєте націоналізм українським товаришам, то скорше ви націоналісти або лінюхи — чому за ці літа не навчилися говорити по українськи? Як ви тоді можете підійти до душі народу?“ І ще кілька порад дав цей старий соціялістичний діяч присутнім культурно-освітнім працівникам: „Менше говоріть людям про марксизм, а краще навчайте їх правди... У примітивного чоловіка треба вперед пробудити національну свідомість, а потім уже можна виховувати з нього свідомого соціяліста“...

І це все дає нам право твердити, що ніяких авантур з розколом ніхто з впливових чехів членів с.-д. партії не буде підтримувати, а праський центр партії ледви чи охочих „розкомовавших“ похвалив би.

М. О.

Українське шкільництво на Поліссі в минулому і тепер.

I.

ДОБА БРАТСЬКИХ ШКІЛ.

До 1863 року на Поліссі, як і взагалі на інших західних землях зберігалась стара традиція давніх братств. — При церквах істнували шпиталі для старців і хорих, а також школи, де вчителями були звичайно дяки. І тепер у Бересті є старші люди, що походять з родин, де і дід і прадід був таким дяком-учителем братської школи. Учили в такій школі читати словянський текст, але науку і розмову з дітьми вели в українській мові. Учили читати і російського і польського письма. Ці школи не підлягали реґляментації, ані дозорові російської влади і жили відгуками старої культурної традиції гетьманських і передгетьманських часів. Отже, наслідки повстання 1863 р. морозом прибили цю народню орґанічну школу.

РУСИФІКАЦІЯ.

Влада російська здушивши повстання, заходилась русифікувати землі, що і по населенню і по культурі нічого спільного з Росією не мали. Замісць братських шкіл з учителем-дяком, орґанічно звязаним з селом, заведено міністерські школи (указ 1864 р. про „начальні училища“), а потім в 1880 р. — церковно-приходські і школи грамоти. Що правда, був момент, коли після 1863 року епископ Михайло Куземський, родом галичанин, завів на Холмщині і Поліссі українську школу з українськими підручниками, та вже в 1872 р. його усунули, а школа стала виключно знаряддям русифікації. Учитель москаль, або змосковлений гірш від москаля, з погордою ставився до мужицької, мовляв, мови, до народніх звичаїв і традицій. Коли приняти під увагу низький культурний рівень російських народніх учителів того часу, шовіністичну нетерпимість загально-московську рису приписи влади, з якими розпочинав і провадив свою працю під контролею москаля-священика кожний учитель — стане ясно, які відношення мусіли повстати між населенням і цією новою школою.

НЕДОВІРЯ ДО ОФІЦІЙНОЇ ШКОЛИ.

Там, де населення само дбало про те, щоб поставити відповідного дяка, утримати його, дати приміщення для школи і радо посилало туди свої діти, тепер росте недовіря до офіційної школи, а потім і до науки, до її потреби взагалі. Чужий учитель і чужий панотець відштовхнули від науки населення і безграмотність стала ширитись, темним мороком заливаючи великі простори Полісся, тим більше, що й ті одиниці, що осягнули грамоту в чужій мові, легко її забували, як то буває завжди з чужою наукою. За безграмотністю прийшла відсталість у господарстві і бруд і злидні розгостилися по поліських селах. Стало спокійно.

А простори Полісся з українським населенням, коли мати на увазі ті повіти, що належать тепер до польської держави, дійсно великі: вони складаються з повітів Берестейського, Кобринського, Дрогичинського, Пинського, Столінського, Камінь-Коширського, Сарненського, за останній час адміністративно відне-

сеного до Волині, частини Пружанського і частини Луниецького, що дає разом більше 30.000 км. квадратових і з населенням до 1 міл. людей.

ВЕЛИКЕ ВІДКРИТТЯ, ЯКЕ ПРИНЕСЛА ВІЙНА.

Прийшла світова війна і Полісся, по відвороті російської армії, разом із Холмщиною, Підляшшям та західною Волиню опинилось під владою центрально-европейських держав. Не все населення Полісся виемігрувало разом з російським військом; значна його частина лишилась на своїх селищах. Замісць російських прийшли австрійські війська і якже здивувались місцеві люди, що залишились по своїх хатах, почувши від „австріяків" свою рідну мову, а коли розбалакавшись довідались, що це свої люди, тільки під австрійською владою, що вони вчаться по школах, ба, навіть по гімназіях і в університеті в рідній мові, ворухнулися приспані традиції, почала згадуватися історична минувшина. І на поміч цим неясним спогадам прийшли вони, ці невідомі до цього часу „свої люди" з-під австрійської влади. Січові Стрільці, що з початком 1916 р. вже працювали на Волині, засновуючи там українські школи, а осени 1916 р. поширили свою діяльність на Підляшшя і Полісся, окуповані Німеччиною. „Союз Визволення України" здобув собі дозвіл на ведення на цих землях культурно-освітньої праці, спочатку від німецького воєнного міністерства, потім від головної команди східного фронту „Обер-Ост"-у

НОВІ ШКОЛИ І ЧИТАЛЬНІ.

Для цієї праці „Союз Визволення України" вибрав свідомих і придатних до ведення культурно-просвітньої праці серед українських полонених у Німеччині та Австрії, де перед тим велась уже така робота. Ці українські полонені (синьожупанники), створивши „Українську Громаду" з осередком у Білій на Підляшші, почали надзвичайно інтенсивно поширювати шкільництво і стали посередниками між окупованою українською людністю та окупаційною владою.

Починаючи від зими 1916—17 року до весни 1918 р. відкрито і правильно функціонувало 250 українських шкіл. Видавництво „Рідне Слово" в Білій друкувало потрібні для школи і населення книжки. При всіх школах засновано добре складені бібліотеки, дитячі і для старшого покоління. У Білій при „Українській Громаді" утворили велику центральну українську бібліотеку, там влаштували книгарню і позакладали на окремих пунктах на провінції кіоски та книжкові агентури. (Дал: буде.)

Залишім учнів школі!

„Становище управителя української школи справді трагічне" — говорив мені свого часу один з найвизначніших представників державної влади в нашому краю. „Його бе або українське суспільство, або влада".

Правдивість тих слів ясна сама собою.

У розмірно короткому часі провалилося кількох управителів наших середньошкільних (у першу чергу) приватних установ, а за не цілі два місяці двох педагогів, один у ролі предсідника іспитової комісії, другий у ролі директора гімназії, потерпіли — перший зневагу і побої, другий смерть від револьверової кулі. Про дрібні інциденти і конфлікти між молоддю і педагогами не говоримо, бо це вж надто буденні явища.

І ось перед нами стає на весь ріст сумна і грізна дійсність: боротьба молоді зі своїми виховниками. Ця аномалія — нова і слід присвятити їй кілька завваг. Авжеж існували і колись інциденти нападів учнів на вчителів. Та між колишніми і сьогоднішними інцидентами існує велика ріжниця. Колишні були особистими, індивідуальними порахунками за уявлену або й дійсну кривду при класифікації. Сьогоднішні інциденти мають звичайно підклад глибший, загальнішого характеру, є виливом конфлікту, що існує між педагогом, звичайно управителем установи, і загалом учнів; це конфлікт вповні драматичний, бо ані педагог не зовсім за нього відповідальний, ані учні не можуть бути моральними винуватцями своїх злочинів. І в цьому міститься весь трагізм сьогоднішньої шкільної дійсности.

У дрогобицькому випадку при найкращій уступчивости для спричинника скандалу, учня, не можна дошукатися якогось морального виправдання і треба тільки безрадно розвести руками і сказати: психоза, дурман. Львівську трагедію проаналізувало доволі влучно „Діло" з д. 27. липня ц. р. у статті п. з. „Трагедія директора".

Та ця стаття ще не вичерпала болючого питання. На цю тему прийшлось би писати цілу психоаналітичну студію. І цього роду студії в інших народів уже доволі часті.

„Ви помиляєтеся, — говорив мені один добре нам відомий референт політичної влади при львівському воєвідстві — якщо ви думаєте, що сучасний вчитель може заглянути в душу свого учня. Ви вчителі зовсім не знаєте сьогоднішних своїх учнів, бо їх внутрішнє життя для вас замкнуте й недоступне".

Обсервуючи пильно сучасну середньошкільну молодь, все більше і більше переконуюся, що це твердження вірне.

Так; існує різкий конфлікт між дітьми і батьками в кожного народу і педагог сьогодні губиться в лябіринті духових ходів, змагань і мріянь своїх учнів. У нас, українців, цей конфлікт є більш драматичний, бо він вироджується у конфлікт між зрілою розсудливістю й обовязком і молодечою буйністю й очайдушністю, що є виливом зле зрозумілого патріотизму.

Коли я три роки тому вертався до педагогічної праці в рідному краю, тодішній куратор львівської округи п. Свідерський сказав мені коротко:

„Не маю нішо проти того, щоби ви плекали у школі українську культуру, навпаки, бажаю цього; та не вільно вам забувати, що ваша праця має виходити зі становища польської держ[а]вности. Забудете про це, а як педагог ви не існуєте".

Як той, якому не байдуже, чи молоде наше покоління дістане національне виховання, виховання, сперте на українській культурі, я зрозумів своє завдання так, що моїм обовязком є змагати до виховання молоді для власного народу і збереження нашого культурного стану посідання, який можемо втратити, якщо переступимо межі, назначені словами колишнього куратора Свідерського, речника найвищої шкільної влади. І думаю, що кожний український педагог стоїть на такому самому становищі. Думаю, що кожний український педагог свідомий того, яка важка лежить на його совісти відповідальність за виховання його учнів і за збереження наших виховних установ, без яких виховна праця неможлива.

На жаль буває, що батьки, а ще більше небажані опікуни шкільної молоді, цієї відповідальности вчителів не розуміють або не хотять розуміти. Їм видається, що школа це вічева саля, та що вчитель був би ідеальний, якби він із годин навчання робив політичні збори.

І в цьому напрямку йде на середньошкільну молодь вплив зпоза школи, який приносить учням необчислені шкоди, а водночас доводить до глибоко драматичних інцидентів, таких як у Дрогобичі та Львові.

Поважний і совісний педагог не дбатиме про дешевим коштом добуту популярність у молоді і деяких нерозумних батьків. Він все матиме перед очима високу ціль сучасної шко-

ФЕЙЛЕТОН „ДІЛА" З ДНЯ 4. СЕРПНЯ 1934.

МИХАЙЛО СЕРЕДА.

Холодний Яр.

З нагоди смерти отамана Махна передруковуємо частину нарису поміщеного в 12 ч. (грудень) із 1931 р. „Літопису Червоної Калини". До вчорашньої звістки додаємо, що Махно вмираючи мав 45 літ.

Ранком другого дня в Осоп'янці дійсно приїхав з делегатами від селян отаман Махно зі своїм штабом під ескортою кулеметного і кінного відділу.

Григоріїв запросив гостей до місцевої початкової школи. В 10. годині розпочався мітинґ.

В історії революційного руху зустріч двох великих авантурників Махна і Григоріїва, що тримали у своєму послусі десятки тисяч озброєного люду, що опанували значну територію України — Херсонщину, Слобожанщину, Катеринославщину, Таврію, — зустріч ця заперечує думку тих істориків, котрі переконують нас, що особа не творить історії. В історії нашої визвольної боротьби авантура Григоріїва і Махна висунула зайвий доказ, до якого абсурду зможе дійти юрба, коли вона позбавлена політичної свідомости та ідейного ґрунту під ногами.

Зустріч Григоріїва з Махном — то був дипльоматичний крок кожного з них до знищення другого, згідно з приповідкою, що два коти у мішку обовязково погризуться.

При побаченню у початковій школі перший промовив отаман Григоріїв. Середній на зріст, шатин, з лагідним обличчям, зі спокійними вишколеними рухами, що натякали на його військову професію, він доводив авдиторії, що всі сили треба спрямувати на хитрішого ворога. Хитріший ворог, — то большевики, для знищення котрих вільно вийти у союз навіть з денікінцями.

Маленький, поганенький з вигляду, істеричний Махно, з обличчям, яке легко розшукати у книжці Цезаря Ломброзо про злочинців, і очима, в погляді котрих заховані сотні кримінальних справ, підплигуючи на коротеньких ніжках, грізно обірвав промову Григоріїва, закинувши йому погром у Єлисаветі. Подавши умовлений знак свому заступникові, товаришеві Каретникові він несамовито крикнув:

— Смерть отаману Григоріїву!

Счинилася паніка... Махно велитенським кроком догнав Григоріїва і звалив його з ніг револьверним стрілом. Каретник з іншими Махнівцями зліквідували штаб Григоріїва.

Упоравшись зі штабом Григоріїва, Махно велів обезброїти його козаків. Сотник Лихарів опинився в положенні того російського губернатора, котрого у 1917 році робітники посадили голого на кропиву.

— Оце штука капітана Кука — тільки він і зміг сказати, коли Махнівці, обезброївши його з відділом, замкнули всіх до клуні. Перспективи на майбутнє для Лихарева були тепер безвихідні і загрожені. Однак треба було якось рятувати своє життя. Довго радився Лихарів з повстанцями, нарешті всі зійшлися на тій думці, що треба перехитрити Махна. Ухвалили скласти делегацію, з Лихаревим у складі, котра переконалаб Махна, що повстанці чесно виконуватимуть всі його накази при умові, що вони збережуть свою попередню організацію.

Ранком Махнівці вишикували повстанців Лихарева на церковній площі. Прибув Махно. Зиркнувши незадоволено, з погордою, на повстанців, він сказав:

— Моє правительство взяло на себе відповідальність перед населенням України за смерть отамана Григоріїва. Забив Григоріїва я, батько Махно. Я пильно стежив за всіми рухами контрреволюційних банд. Горе тим, хто замахнеться на те діло, що переводжу я з ласки і волі пролетарських кол... Прошу вас подати свої бажання.

Дехто з повстанців вигукнув, що во-

склали делеґацію, якій доручили подати йому побажання. Махно погодився вислухати делеґацію.

За годину делеґацію зустрінув брат батька Махна Григорій, звелівши їй зачекати. Він зауважив, що у першу чергу отаман прийме делегатів від отамана Зеленого. Тільки тепер побачила делеґація двох людей, з вигляду панків, що сиділи на широких селянських лавках, боязно задивлячись на двері до сумежної кімнати. Рипнули двері, і сухорлявий, низенький чоловічок, озброєний з голови до ніг, хрипло крикнув:

— Від Зеленого!

Панки зірвалися з місця і хутко, ніби наздоганяючи один другого, побігли до сумежної кімнати. За чверть години вони вискочили з кімнати і без сил пригорнулися до стовпа, що серед хати підпирав стелю.

— Розстріляти! — коротенько наказував комусь Махно за дверми. — Офіцери! Сволоч!

Лихарів раптом відчув, ніби хтось позаду вилляв йому на хребетину цебро холодної води...

— Від Чучупака! — хрипло пробубонів на порозі чоловічок.

Махно впився колючим оком в обличчя Лихарева, силкуючись прочитати, що заховано в його душі. Делеґацію він вислухав уважно. Обіцяв нагодувати і зодягнути повстанців. Прощаючись сказав.

— У ночі ви одержите все, — і звернувшись до сухорлявого чоловічка, додав: — У ночі вишикувати кулеметну чоту.

Ждати ночі не довелося. Кінний розізд Махна привіз відомости, що з Ново-Українки посуваються на село денікінці. Махнівці заметушилися. Отаман плигнув на першу тачанку, порадивши повстанцям Лихарева простувати за ним. Лихарів зачекав, коли він зник на обрію і скерував свій відділ у протилежний бік, благословляючи небо, що так легко визволився з біди.

—o—

ли, яка має розбудити почуття обовязку, здатности до виконування цього обовязку в майбутньому самостійному житті і виплекання в ньому громадянських чеснот. Тимсамим він не терпітиме в учня шарлятанства, неробства, плавання в атмосфері фрази, бляги і політиканства. Бо хто, як хто, а ми українці не можемо позволити собі на інтелігенцію паничів і фразерів; ми мусимо мати справді трудову інтелігенцію, інтелігенцію, яка в поті чола добуля якнайбільше засобів до боротьби з життям. А чи може ці засоби добути учень, якого голова повна утопії, псевдогеройства, який, замісць добувати знання і нагинати себе до виконування обовязку, мріє і політикує?

На жаль, є у нас чимало одиниць, які замісць іти зі своїм політиканством (зрештою зовсім непродуктивним) на арену зрілої громади, вкрадаються між кадри нашої середньошкільної молоді і відводячи її від праці над своєю освітою, вносять у молодечі душі фермент, денервують молодь, роблять зі школи своєрідну психіятричну санаторію. А вислідом цієї нерозумної, а може і злочинної акції є трагічне непорозуміння, якого жертвою падуть нераз зовсім невинні одиниці, педагоги, що найкращими своїми силами і бажаннями намагаються вивязатися зі свого високого завдання виховників, очевидно в межах законів і наказів шкільної влади, про які нераз ні батьки, ні непрошені опікуни молоді не знають, або не хотять знати.

І тому в імя здоровля нашого молодого покоління і в імя збереження наших культурних цінностей треба на кожному місці і при кожній нагоді закликати:

Змилуйтесь, залишіть молодь школі і праці у школі! Не окалічуйте ніжних, молодечих душ бацилями недуги політиканства! Дозвольте учням бути молодими і здоровими і життерадісними, не робіть їх передучасно червивими скоростілками і нещасними! А їх опікунам і виховникам не кидайте на дорогу праці колод, не робіть зі школи арени, де йде нещасливий бій обовязку, розсудливости, добрих замірів з нерозсудливістю, сліпотою і пристрастями!

Очевидно і учителі, принаймні деякі, повинні зревідувати своє відношення до учнів і не переступаючи меж законів і приписів, повинні якось наблизитися до них, щоби витворилася атмосфера взаємного довіря, симпатії і творчої співпраці. Тоді не так легко найдуть до серць молоді доступ ті, які mala чи bona fide викликають лиховісне трагічне непорозуміння, яке підриває основи нашої школи.

П. Кирманський.

Господарська програма польського уряду.

Промова премієра Козловського, виголошена 1. ц. м. на засіданні парляментарного клюбу ББ, звернула на себе увагу широких кол громадянства. Доторкнулась вона актуальних господарських і політичних проблем, що висуваються на перше місце громадянського життя і домагаються негайної розвязки.

Відкладаючи точніше обговорення тієї промови до найближчого числа, підкреслюємо покищо досить гостру критику великого промислу, який обнизив незначно ціну промислових виробів щойно під натиском уряду. Слід підкреслити теж заповіджену ліквідацію великої земельної власности, яка не в силі вирівнати податкові залеглости. Премієр звернув теж увагу на село, якому обіцяв піддержувати акцію підвишки цін збіжа й обнизити ціни промислових товарів. Одночасно заповів боротьбу з надмірним посередництвом. Оплесками приняв клюб заяву премієра про потребу обниження самоврядних податків і реформи суспільних обезпечень при одночасному обниженні складок.

Більше уваги присвятив премієр концентраційному таборові в Березі Картуській, де повстав своєрідний інтернаціонал українців, поляків і жидів.

Як бореться Японія з московською заразою комунізму.

(УП) Агенція „Антикомінтерн" подає цікавий допис свого заступника в Японії. Він пише, що большевицька аґітпропаґанда зявилася після війни в Японії також, як у всіх інших державах. Опершу була вона тайною, згодом ставала все більш явною і довела до конфліктів з державною владою. Ще недавно арештовано там 27 народних учителів за компропаґанду і засуджено на довголітну тюрму. Значно посилилася була ця пропаґанда в часі подій в Манджурії, але японській владі вдалось цю небезпеку швидко зліквідувати. Найтяжчий удар пережив комінтерн в 1933 р., коли велика частина провідників, піддержуваних Москвою, зірвала з московським комінтерном та створила свою японську „націонал-комуністичну партію" В програмі цієї партії сказано, що комунізм з третього інтернаціоналу невідповідний для Японії. Комінтерн відкидується тому, що він диктує однакові для всіх країн методи розбудови соціялізму. А тимчасом муситься визнати японський національний характер, який не дозволяє втягувати цісарську владу у вир клясової боротьби. Це є цілковите відступлення від засад московського комунізму. З рештою вірних Москві комуністів розправилася японська влада на початку 1934 р. Вона арештувала 736 комуністичних пропаґаторів. Обі ці події були такі вирішні для московсько-комуністичного руху в Японії, що нині комунізм перестав бути грізною небезпекою для Японії. Зрештою сам характер японської нації з її прадавньою національно-расовою традицією, що перемагає всі клясові ріжниці, є найкращим панциром проти московської комуністичної отруї. Комунізм банкротує всюди там, де він зустрічається з позитивними національними духовими вартостями.

Після австрійської револьти.

НАГЛИЙ ВІЙСЬКОВИЙ СУД У ГРАЦУ.

ВІДЕНЬ, 2. 8. ПАТ. В арешті карного суду у Вельсі в Гор. Австрії находиться тепер 20 нац.-соціялістичних повстанців, між ними лікарі, адвокати, вчителі й державні урядовці. До суду в Грацу зголошено поверх 1.400 карних донесень проти націонал-соціялістів за участь у повстанні. В найближчих днях буде створений в Грацу наглий військовий суд, що розглядатиме справи з приводу останньої револьти.

СМЕРТНІ ПРИСУДИ В ІНСБРУЦІ.

ВІДЕНЬ, 2. 8. ПАТ. Перед наглим судом в Інсбруці відбулася розправа проти націонал-соціялістів Вурміґа і Маєра, які 25. липня виконали замах на команданта поліції в Інсбруці, д-ра Гікля. Поцілений чотирма револьверовими кулями Гікель згинув на місці. Вурміґа засудили на кару смерти, а Маєра на 20 літ тяжкої вязниці.

ІНСБРУК, 2. 8. ПАТ. Сьогодні в год. 20. виконано смертний присуд на нац.-соціялісті Вурміґа, що виконав атентат на ком. поліції в Інсбруці, д-ра Гікля.

ДАЛЬША НАГІНКА.

ВІДЕНЬ, 2. 8. ПАТ. З Каринтії повідомляють, що б. начальника Каринтії Кернмаєра арештовано і відставлено до вязниці в Клягенфурті. Влада закидує йому, що брав участь в нац.-соціялістичній револьті в Каринтії.

ГАЙМВЕРА ТЕРОРИЗУЄ.

БЕРЛІН, 2. 8. ПАТ. Нім. Інф. Бюро повідомляє, що до мешкання тієї установи у Відні

ФЕЙЛЄТОН „ДІЛА" З ДНЯ 4. СЕРПНЯ 1934.

ЛЕВ ЯСІНЧУК. 3

Зміни землі і населення.

Постійність терену на око. — Зміна світового водопаду. — Переіначення земної наверхні. — Мінливість населення. — Статистика й одна загроза.

В останніх століттях нема в Америці природних катаклізмів крім великих шкід від незнаних у нас цикльонів, спричинених в американському „кориті" двома струями: холодною з півночі та горячою з півдня, або землетрусу, що в 1933 р. навістив каліфорнійське побережжя. Однаково сунеться могутній Годзон, чи Міссісіпі, однаково жене Міссурі. Озеро Ірі й дальше стоїть вище від Онтарія так, як колись стояло, а на 55 км. довга ріка Ніяґара, що їх лучить, переливає дальше воду з одного озера в друге і творить на свому 32 кільометрі велитенський водопад. Як колись, так і тепер ллається без зміни паде з гуком із висоти 47 м. одна частина водного валу на 333 м. широкого, а друга вигнута в підкову на 578 м. з висоти 44 м., виливає на годину 30 мільйонів кубічних метрів води, себто що пів хвилини таку скількість, для якої потрібна скрині величини львівського ринку й висоти львівського ратуша з вежею.

Але це постійність тільки на око. Навіть на Ніяґарі зайшли зміни: обірвалася розділка між двома частинами водопаду, а стіна, з якої спадає вода посувається річно на третину метра взад унаслідок того, що її змиває вода й викришує по кусневі обвислі з неї скали, закриті водою перед людським оком.

Вигляд Америки змінюється безнастанно так, як лице дитини, що росте й розвивається. Відновлюють, перебудовують, здвигають й прикрашують величаві будівлі. Те, що кілька років тому було велике й гарне, сьогодні змінилося на ще гарніше. Величаві хмародери в Ню Йорку, новий ратуш і двірець у Бофало, Н. Й., велитенський двірець у Філядельфії, Па, численні хмародери в Пітсбурґу, Па, Клівленді, О, перебудова цілих вулиць у Вашинґтоні, нові бульвари в ріжних містах і т. п. дає американським містам новий вигляд. І загалом — навіть менше заселені области змінюють свій вигляд до тої міри, що по кількох роках американські мапи певно стають неужиточними. Змітають гроби, засипують доли чи яруги найріжнішим крамом, між іншим і Фордовими автами; в інший бік спрямовують управильнені ріки, поглиблюють річища для корабельної плавби; справляють і поширюють шляхи для авт і для залізниць; роблять нові сполуки понадрічних областей у формі велитенських залізнобетонних віядуктів; засипують озера й добувають нові земельні простори (Шікаґо, Ілл., Бофало Н. Й.); — це все змінює наверхню краю так, що не можна його пізнати.

Зовсім подібний рух замічаємо тут і серед населення. Найкраще показує це останній перепис.

Супроти попереднього перепису (1921) зросло населення на 16,687.570, себто на 16 проц. Беручи загально — приріст доволі високий, особливо, коли взяти на увагу обмеження для припливу нової еміграції. Цей приріст треба мабуть завдячити поправі санітарних умовин. У розмові з одним лікарем я замітив, що в Америці не бачу сивих старців як голубків з пергаміновою чи землистою баравою лиця, похилених, з паличкою в руках.

— Видно, що у вас більша смертність, кажу.

— Ні, у нас старі виглядають молодшими.

— Можливе — я подумав собі; бо дійсно рябий мужчина з гладким лицем належить тут до типів.

Найбільший зріст населення (поверх 20 проц.) виказали стейти Ню Йорк, Мішіґен, Арізона, Тексас, Ню Джерзі, Північна Кароліна та Ореґон. Зате в стейті Джорджія, Вірджінії, Півд. Кароліні, Айові, Мейні, Айдаго і Вермонті зросло неповна на 5 проц., а в стейті Монтана не досягнув приріст і двох відсотків. Знов Каліфорнія і Фльорида побільшила своє населення вдвоє. Цей нерівномірний зріст населення має очевидно чисто механічну причину. Люди переходять з місця на місце, шукають праці, або... щастя.

Американський простір такий великий, що він може сьогодні примістити й виживити нових 2 міліярди людей попри цих 122,698.190, які нарахував уряд при переписі у квітні 1931 р. (без кольоніяльних областей 2,150.000 й біля 12 міл. на Филипинських островах). Первісних мешканців, червоних індіян було 355.000. Їх зіпхали десь геть, на резервати. Вони служать для американців як зразки для розваги, немов звіринці двоногих. Усюди розсілися колишні европейці.

й д-ра Гане добулася група Гаймвери, домагаючись під загрозою револьверів, щоби подав інформації про свою діяльність. Щойно після довшого часу вийшли з мешкання. Німецьке посольство зложило енерґійний протест в австрійському уряді, який обіцяв розслідити подію.

ПОВСТАНЦІ ВТІКАЮТЬ ДО ЮГОСЛАВІЇ.

ВІДЕНЬ, 2. 8. ПАТ. Число втікачів що перейшли границю Югославії доходить до 3.000 осіб. Вони не мають ніяких грошей і німецький консуль у Загребі заопікувався ними.

ПАРИЖ, 2. 8. ПАТ. Аг. Аваса повідомляє з Білгороду, що вчора вечором перейшло югославянську границю під Вараждином 335 австрійських націонал-соціялістів. На основі їхніх оповідань, вони боролися три дні з відділами Гаймвери, аж коли прийшли правильні військові відділи, які в боях з повстанцями вжили артилерії, бомбометів і вогнеметів, мусіли відступити.

ХТО МАВ НАЛЕЖАТИ ДО НОВОГО УРЯДУ?

ПАРИЖ, 2. 8. ПАТ. Аґенція Аваса повідомляє з Відня, що підчас ревізії в мешканні Рінтелена поліція знайшла повну листу членів кабінету Рінтелена, який мав прийти після упадку уряду Дольфуса. До кабінету мали належати крім Рінтелена як канцлера, б. інспектор австрій. нац.-соціялістів Габіхт як віцеканцлер, б. шеф нац.-соц. партії у Відні Фравенфельд як міністр пропаганди та голова австр.-німецького товариства Нойбахер як міністр сусп. опіки.

—o—

Заклик до б. вояків світової війни.

БЕРЛІН, 2. 8. ПАТ. Провідник фронту праці і мін. праці Сельдте видав відозву з приводу роковин війни, в якій іменем німецьких фронтових вояків звертається до всіх вояків світової війни з закликом, щоби впливали на запевнення народами гідного миру. Сельдте заявляє, що протягає руку до мужів усіх народів, які нарівні з німецькими фронтовими вояками перебували світову війну. Відозва кінчиться запевненням про мирні настрої Німеччини.

З А Я В А.

У звязку з заявою п. Д. Палієва в останнім числі „Перемоги", що він готов дати ближчі вияснення в справі замітів проти мене „Товариству Письменників і Журналістів ім. І. Франка", або голові Надзірної Ради „Діла", радо користаю з його пропозиції і звертаюся одночасно до Ради „Т-ва Письменників і Журналістів", щоби вона вислухала його замітів проти мене і мене про них повідомила.

Ст. Чарнецький.

По дорозі з Бофало до Янґставн переїзджаю розїздну стацію Ashtabula. Назва залишилась індійська так, як якого Вунсакету, Поукіпсі чи Шікаґа, але по індіях і духу не чути. Це „небуття" погрожує в Америці тим українцям, які занадто вступаються, занадто потурають їх „вигоді" й дають під ніс англійську лектуру, або українську — англійською латинкою писану, замісць приневолити їх навчитися своєї азбуки, щоби були доступні всі духові надбання українського народу. Бо важко повірити, щоб рідне можна впоїти нерідним так, як побожности ледви чи далось би навчити безбожністю, добродійности скупістю, чи вибачливости безоглядністю.

Нема ніде такої мішанини рас і мов, як в Америці (Зл. Державах). Найбільше чужинців прийшло в часі від 1821—1913 р. з Европи, бо 28.071.140. Дальше — з американських країв (Мексику, центральної і південної Америки) 1,877.687; з Азії — 703.027; з Африки 13.396; з Австралії й Полінезії 48.950 та з інших країв 267.911; разом 30.982.111. З европейських країв на першому місці щодо числа стоїть британська еміґрація з 8,119.848 осіб. За нею німецька — 5,483.726. з Австрії прийшло 3,769.565 (в цьому й українці — багато без імени й роду); з Італії 3,128.057; з Росії 3,695.687 (певно з половина „хахлів"); зі Швеції й Норвеґії 1,772.895. З інших европейських країв прийшло менше як по міліонові.

Вся ця мішанина перетоплюється в одну, дуже ріжноманітну по своїй вдачі, по темпераменті, уподобаннях, нахилах та здібностях — американську націю. Звільна, не-насильно, але пляново вся та маса американізується.

У справі похоронної промови Преосв. Епископа д-ра Івана Бучка.

Вияснення Редакції.

Стрічаємося з закидами, що видрукований у „Ділі" (ч. 198 з д. 29. VII.) текст промови Преосв. Еп. Д-ра І. Бучка, виголошеної над могилою бл. п. дир. Івана Бабія, відбігає в деяких місцях від тексту, який Епископ д-р І. Бучко справді виголосив, при чому у „Ділі" пропущено одно важливе місце. Тому, що дехто міг би закинути нам якусь спеціяльну тенденцію, вияснюємо:

Текст промови Преосв. Епископа ми отримали в полудне в день похорону, 27. липня, бо інакше технічно булоб неможливо, щоб негайно після похорону, тогож вечора, промова появилася друком. Редакція зобовязалась була віддати рукопис ще перед похороном. Тому не можна було перевести коректи на підставі рукописного оріґіналу і коректу зроблено без скрипту. Це єдина причина, чому коректор не добачив пропуску, який часто трапляється при поспішнім лінотипнім друкарськім складі.

Пропущений уступ звучить так:

(Після слів промови:) **„... Під невмолимим наказом християнської совісти сповняю цей важкий обовязок не тільки як приятель і співпрацівник Покійного на полі організації Катол. Акції, але передусім як священик і Епископ Католицькій, що в дану хвилину мусить звернути увагу вірних на голос Божий, що смертю бл. пам. Івана Бабія промовляє до нас голосно і страшно"**; — (пропущено:) **„А цей голос не інший, а той, що записаний у Книзі Бития** (IV. 9—11): **І рече Господь Каїну: Гдѣ єсть Авель брат твой, что сотворил сіє, глас крове брата твоєго вопієт ко мнѣ от земли..."**

Редакція висловлює свій жаль із приводу цієї помилки.

Ширіть наш часопис!

Параскева Дімітрова комуністичною аґітаторкою.

Радянська влада возить по своїх містах матір болгарського комуніста Дімітрова Параскеву, якій влаштовують всюди маніфестації. Харківські „Вісти" написали з того приводу, що „вона бачила в Ляйпціґу, як тремтів Ґерінґ від вогнених слів її сина". В найближчому часі Параскева Дімітрова збирається поїхати до Болгарії. Тому тепер її возять, щоби мала що оповідати. Привезли її теж на зїзд совітських письменників на Україні.

Спустошення світової війни.

Декілька призабутих цифр.

28. липня ц. р. минуло 20. років від вибуху світової війни. Нині, з 20-ти літньої перспективи можемо краще оцінити тодішні події та причини тієї різні народів. Нині вже знаємо, що головною причиною світової війни було економічне суперництво між В. Британією та Німеччиною за панування над морями. Вбивство в Сараєві було тільки притокою до війни. Крім тієї головної причини було безліч інших менше або більше дразливих, неполаднаних конфліктів між европейськими державами. Щойно по кількох літах після світової війни виявилося, що амуніцію і зброю з німецьких фабрик перевозили до Швайцарії та Голляндії або до скандинавських держав, а звідтіля до Франції і німецькою зброєю французи воювали з німцями. З такимсамим цинізмом поступали французькі фабриканти зброї, які доставляли її посередніми шляхами до Німеччини, яка нищила тією зброєю французів та їх союзні війська.

Найвизначніші економісти авторитетно запевняли, що світова війна протягнеться найдовше до 1915 р., бо по сімох місяцях не стане Німеччині ні харчів, ні муніції. Дуже помилилися. Війна тягнулася 51 місяців і 8 днів. У світовій війні брало участь 31 держав. Проти 4-ох центральних держав, себто Німеччини, Австро-Угорщини, Болгарії та Туреччини виступили Франція, В. Британія, Японія, Злучені Держави і 23 менші держави. Всі ці держави покликали 70 міліонів мужчин за війну; центральні держави 24 міліони, — а союзні держави 46 міліонів.

Поодинокі держави покликали таку скількість людей під зброю: Німеччина — 13 міліонів; Австро-Угорщина 8 міліонів; Туреччина — 2 міліони; Болгарія — 1 міліон; Росія — 15 міліонів; В. Британія — 9 міліонів; Франція 6,5 міліонів; Італія 5,6 міліонів; Злучені Держави 4,8 міліонів; менші держави, як Бельгія, Португалія, Греція та інші разом 3,1 міліон.

На війні полягло — 12,190.571 людей, а 2,291.800 загинули без вістки.

Моральних терпінь, знущань і сліз матерей годі зібрати в числа. Матеріяльні втрати світової війни обчислив економіст Фіндман на 139,647 міліярдів долярів. 1/3 тієї велитенської квоти припала на центральні держави, а 2/3 на союзні держави. Німеччина видала на війну — 46,323 міліярди; Австро-Угорщина — 24.858 міліярдів; Туреччина — 1,802 міліярди; Болгарія — 732 міліони; Злучені Держави — 23,159 міліярдів; В. Британія — 33,421 міліярдів; Франція — 31,342 міліярдів; Росія 26,522 міліярди; Італія — 15,636 міліярдів; Бельгія — 1,387 міліярда; Японія 4 міліярди та британські домінії — 4,198 міліярдів.

Нині знову чути брязкіт зброї, хоча всі держави стогнуть під нестерпним тягарем господарської скрути.

Проте видатки на зброєння постійно зростають. І якби тільки вибухла війна, напевно найдуться нові міліярди долярів.

Трагічне непорозуміння.

Волинь, 1. серпня 1934.

I.

Серед польського громадянства щораз більше людей, які з глибоким переконанням кажуть, що розвязка українського питання в Польщі ні на крок не посунулася вперед, навпаки — під деяким оглядом — відсунулася назад на цілі століття, до часів XVII—XVIII століття. Напруження на деяких секторах життя справді нагадує минулі століття. Цього не було в перших роках після риського договору. Особливо на півн.-зах. землях.

Часи недавні й кожний може собі їх пригадати. Того провалля, яке істнує сьогодні між двома громадянствами, тоді не було: не було для нього тут, такби мовити, „історичної" причини, бо життя їх обіч себе лише починалося. І українці і поляки лише придивлялися одні до одних, набірали сусідного досвіду, спостережень.

З погляду сьогодніх відносин тоді навіть була деяка взаємна толеранція. На Волині і Поліссі розвивалися Просвіти, а на Холмщині — „Рідна Хата". Відбувалися концерти, вистави, забави. Книжка ширилася масово. Виходили українські часописи — в Луцьку й у Холмі. Бували зїзди, наради, курси. Росли кооперативи. По селах урядували українські сотські, по ґмінах — війти, а в соймиках — виділові. Ґмінні ради давали субвенції „Просвітам", а за ними й соймики та міські ради.

Місцеві адміністратори (може й не всі старалися якось наладнати зносини з українським громадянством. Представники влади вважали за свій обовязок бути в приватному характері на українських виставах і концертах. Один волинський воєвода спеціяльно повідомляв „Просвіту", що прибуде на виставу приватно. Кожний міг собі всюди говорити українською мовою. Наша мова навіть була введена в усіх середніх школах, як предмет. Повстали три українські гімназії. З сільськими школами було гірше.

Чи могло все це задовольнити українське громадянство, що ще памятало вчорашню українську владу, це інша річ. Одно є фактом, що місцева адміністрація всетаки в деякій мірі шукала шляхів до пізнання українців і піддтримання з ними контакту. А цим самим признавала їх істнування.

Порівняйте з тодішним станом сьогоднішній стан і додайте ще тодішні можливости для політичної роботи. Чи зміни, які зайшли, причинилися до поправи польсько-українських відносин? І хто спричинив чи завинив усі зміни: і у стані українського посідання і в польсько-українських відносинах?

II.

Заслуговує на увагу ще один факт.

У перших роках після риського миру комуністів і радянофілів на Волині, Поліссі й Холмщині можна було порахувати на пальцях. Комуністів залишилося від часів революції, як кіт наплакав. Про радянофілів типу сельробівців і усівців ніхто й не думав.

Вибори до законодатних установ у 1922 році на північно-західних землях були перейняті почуттям і стремлінням виключно національно-громадським. Ішли до виборів українці, як ішли колись до виборів до російської „державної думи" чи до українських установ за часів нашої державности.

Від того часу число комуністів збільшилося настільки, що йде судовий процес за процесом з десятками і сотнями обвинувачених, а Сельроб почав настільки загрожувати прилюдній безпеці, що треба було його розвязати. Тимчасом є факти, що українська інтелігенція північно-західних земель у своїй масі (про сумні вістки не кажемо) ставилася ворожо до згаданих явищ і поборювала їх.

Чи не цікаво також, чому після тих національно громадських настроїв 1922 р. вона не поборола радянофільських течій? І чи мала вона вже ту зброю в руках, якою єдино можна побороти — вільне оперування національною ідеєю? Адже це факт, що розцвіт радянофільства почався від 1930 р.

Слід ще пригадати політичні здвиги в часі першого сойму. Український посольський клюб під впливом чужих чинників почав ділитися на гуртки, один з яких став швидко брати курс на схід та висовувати максималістичні домагання, немачеб ті, що стояли за його спиною боялися, щоб не дійшло бодай до якогось частинного розвязання української проблеми у Польщі. І ті східні опікуни кинули чимало гроша та людського матеріялу, щоб таки не допустити до нормалізації відносин.

III.

Недавно один польський часопис висловився про північно-західні землі, зокрема про Волинь, як про землі з характером часів Ягайлонів. Чи лише редактори і співробітники того часопису так думають?

Вже досить самого того погляду згаданого польського часопису, щоби знати те, що знають всі українські діти на Волині: польська сторона досі ще не знає, що таке Волинь, Полісся і Холмщина та хто такі ті українці, що замешкують ці землі. Хто так міг думати, той і несе вину за всі зміни у місцевих взаєминах, за всі наслідки їх та за ускладнення української проблеми до краю. Ті, що захоплюються нинішнім станом властивого нічого не бачуть, а думають сонними уявами минулих століть. Їхні „знання" зачерпнені ними не з живої сьогоднішньої дійсности, а з кривого дзеркала тенденційної белетристики та з ґазетних статей тих, що самі українського народу не бачили або бачили крізь цілковито затуманені окуляри минулих століть.

Порівнюючи наше населення з населенням Келеччини, Радомщини чи інших польських земель, кожний безпристрасний обсерватор скаже: українці північно-західних земель стоять не нижче їх, а в багатьох випадках і вище, хочаб у ділянці зацікавлення політичними питаннями, знання своєї історії, поширення часописів, національної свідомости сільських провідників, відбутих за останнє десятиліття зборів, зїздів, нарад, орґанізованої боротьби на економічному й культурно-освітньому ґрунті і т. д.

Не диво, що з кожним днем росте трагічне непорозуміння, вміру того, як наша маса національно й культурно росте, а її все ще рахують за хлопів з часів Ягайла.

Трагічне непорозуміння, що коштує дуже дорого!

Розвязання української проблеми буде з кожним роком тяжче, як що польська сторона не визбудеться погляду на українців, як на первісних людей, і не потрактує їх такими, якими вони є в дійсності.

І дарма би хтось надіявся, що можна вмовити у зрілу людину, що вона є дитиною та замість поважного діла повинна бавитися ляльками.

Senex.

Жалоба в Німеччині.

БЕРЛІН, 2. 8. ПАТ. Вістка про смерть през. Гінденбурґа зі скорістю лискавки поширилася по місті. Всі більші щоденники видали надзвичайні видання з фотоґрафіями покійного президента та принагідними статтями. На всіх державних та приватних будинках повівають жалібні прапори. В Берліні спокій. На вулицях збільшений рух, бо зацікавлення мас велике.

Перед палатою канцлера і міністерства пропаґанди збираються маси народу, яких здержують кордони поліції, щоби привитати нового президента і канцлера Німеччини Гітлера.

Всі амбасади з апостольською нунціятурою вивісили жалібні прапори.

В год. 1-ій вполудне мін. Ґебельс оголосив щераз зміст нового закону про обєднання влади президента і канцлера в руках Гітлера.

Одночасно повідомляють, що канцлер Гітлер з нинішним днем є начальним вождом німецької армії.

ЗАЯВИ СПІВЧУТТЯ.

ВАРШАВА, 2. 8. ПАТ. Полк. Соколовський, шеф кабінету міністра військових справ склав на руки німецького посла фон Мольтке у Варшаві заяву співчуття від марш. Пілсудського з приводу смерти президента Гінденбурґа.

Президент Польщі, мін. Бек і премієр Козловський вислали телеграми зі заявами співчуття.

Арештують большевицьких урядовців.

МОСКВА, 2. 8. ПАТ. Аґенція ТАСС повідомляє з Хабаровська, що на стації Поґраніґная та інших стаціях японські жандарми **арештували в останніх часах понад 20 урядовців східно-китайської залізниці. Причина арештовання невідома. Кружляють поголоски про дальші масові арештування большевицьких урядовців і робітників.**

Військо райхсвери присягає.

БЕРЛІН, 2. 8. ПАТ. Німецьке інформаційне бюро повідомляє: Міністр райхсвери ґен. Бльомберґ видав приказ до війська скласти теґайно присягу на вірність вождові народу канцлерові Гітлерові. Після присяги військо привитає нового начальника збройних сил Німеччини окликом „гурра", а орхестра відограв національний гимн.

—o—

НОВИНКИ

— ПРОСИМО КУПУВАТИ ТІЛЬКИ У ФІРМАХ, ЯКІ ОГОЛОШУЮТЬСЯ В НАШОМУ ЧАСОПИСІ ТА ПРОСИМО ПОКЛИКУВАТИСЬ НА ОГОЛОШЕННЯ.

— **Д-р Іван Бережницький** виїхав відпочати. Вернеться 18. серпня. 96

— **З нагоди 6-тиліття оснування Живця Черча** відбудуться в неділю 5. серпня ц. р. Великі Вечерниці. Для гостей приготовляє Комітет багато ріжних несподіванок. М. ін. виберуть „Міссь Черче" на 1934 рік. Сподіємося, що українське жіноцтво з околиці зявиться численно на черчанських вечерницях, щоб стати в ряди цих жінок, що старатисямуть добути почесний титул „Міссь Черча". Збільшена орхестра під упр. п. Яблонського запевнить гостям добрий настрій і вдовілля.

105 **Комітет.**

— **Лік на дощі і спеку.** Коштує він небагато більше як нововинайдений порошок на біль голови, а помагає куди краще. Це „Жорна". Хто купить його 15-е число переконається, що поганий гумор спричинений зливами або загальне пригноблення підчас спек щезає негайно. Є тут образок із львівської „Світезі", що показує, як треба боронитися перед дощом нашого дощевого 1934-го літа. Є березовий фейлетон одного трагічного журналіста, що має арабський псевдонім „Аль" (алькоголь, альгебра, Альгамбра — все це арабські винаходи). Є поема з рисуночком про ніч кохання. Є відкрита тайна вакаційних листів до жінки, які висилають „штамґасти" львівського „Люврy". Є чудова поема, зовсім у дусі „Пана Тадея" про Черче та його дива, ще й з ілюстраціями, на яких неодин черчанський лікуванець пізнасть своїх знайомих. Як дядько Панько Затирка глибоко дивиться на події світової політики, знають усі читачі „Жорен". Остання сторінка „Жорен" кінчиться одною педаґоґічною ілюстрацією з обсягу фільольоґії, мови і ще дечого, про що краще голосно не казати.

— **Сконфісковані і несконфісковані книжки.** На внесений спротив Головного Виділу Т-ва „Просвіта" проти конфіскати чортківським Окружним Судом книжок: 1) Українські народні думи — Ф. Колесси, 2) Шевченкова криниця — В. Дорошенка, 3) Король Данило — Трибунал Окружного Суду в Чорткові до ч. справ Р. 31/34, 34/34 71/34 признав себе невластивим у справі конфіскати згаданих книжок і передав її до вирішення Окр. Судові у Львові, де вийшли з друку ці книжки. Через те аж до остаточного вирішення справи львівським Окр. Судом названі три книжки є вільні від конфіскати. Головна Управа Т-ва „Просвіта" зокрема повідомляє, що згідно з письмом Окр. Суду Виділ II. в Чорткові з дня 25. травня 1934 р. до ч. II. Ко 218/34 книжка „Княжий город Галич" не є сконфіскована. Зате сконфісковані такі книжки, що оголошено в Моніторі Польскім до ч. 118 з 1934 р.: 1) Сонце руїни — Василя Пачовського (видана в Київі в 1911 р.) сконфіскована Окр. Судом у Тернополі дня 21. квітня 1934 р. Сиґн. II. През. 7/34; 2) Вістря в темряві (видана у Львові в 1934 р.) сконфіскована Окр. Судом у Львові дня 11. травня 1934 р. До цієї новинки варт додати, що песа „Сонце руїни" була нагороджена премією Львівського Виділу Краєвого і минулого року йшла у львівському „Театрі Ріжнородностей" без ніякого спротиву цензури, тим більше, що і давніше її вистава не була ніколи заборонена. Чортків у уже славний своїми конфіскатами.

— **Туристичні потяги.** Найближчої неділі вийде зі Львова до Тухлі в год. 6.16 окремий туристичний потяг, до якого можна всідати на стаціях в Синевідську Виж., Скольому, Гребенові і Зелемянці. Кошт переїзду в обі сторони 6 зол. Подібний потяг відїде зі Львова до Ворохти в суботу, 4. ц. м. в год. 16.03. Приїзд до Ворохти год. 21.07, виїзд в неділю 5. ц. м. в год. 18.40. Їзда в обі сторони 10 зол. 80 сот. У днях 12—15 серпня буде зорганізована прогулька до Заліщик і Черновець. Кошт переїзду в обі сторони 12.50 зол.

— **Жнива в Румунії.** Цьогорічні жнива в Румунії слабші як в останніх пятьох роках, зате якість багато вища. Пшениця важить пересічно від 78—83 кґ. за гектолітер, а торік важила лише 72—76 кґ. Солома коротка, але колосся довше, як попередніми роками. Овес виглядає

добре. Кукурудзи в ріжних сторонах ріжні. В деяких сторонах південної Бесарабії, Семигороду і в вище положених околицях Мунтенії й Молдова лабуз виріс понад 2 метри високий і має багато шульків. Дуже добре зародили овочі. Грушок, яблук, прунь, сливок і горіхів буде цього року багато. Виноград дозріває дві неділі скорше, ніж звичайно. Дуже добре удає всяка городовина.

в — **Большевицькі експерименти.** Як відомо, большевики мають велике замилування до всяких чудернацьких експериментів. І так недавно тому, в Туркестані, пробували вони викликати штучний дощ. Насамперед витворено величезні маси водної пари, які при помочі електрики опісля скроплено. Совітські часописи твердять, що експеримент вдався, але коштував стільки, що не варто його повторяти

— **Нагорода імени Бальзака — Бальзакові.** Жюрі нагороди ім. Бальзака призначило премію основникові цієї нагороди — Бальзакові. Члени жюрі прийшли до переконання, що нема у нинішній Франції письменника, який заслуговував би на нагороду. Тому призначили її рідні померлого письменника Бальзака. Присуд жюрі викликав серед літературних кол Франції самозрозумілу сензацію.

— **Ріжні вістки.** Князівство Ліхтенштайн зліквідувало в себе всі льотерії і попало через те у фінансові труднощі; воно позичило від Швайцарії 870.000 франків. — У Москві засудили 5 російських інжинірів на розстріл за підпал. — Син славного російського співака Шаляпіна оженився в Альжирі із франц. фільмовою артисткою Рене Валіє, що грає у фільмі „Дон Кіхот“ ролю Дульчінеї. — До Берліна приїхала китайська комісія для студій комунікаційного руху у великих містах, устаткування великих фабрик та інших торговельних підприємств. — Свен Гедін приїхав до Китаю для наукових дослідів; китайська влада обіцює йому піддержку в його науковій праці. — На півдні Франції біля Колобрієр і Марсейль вибухають нові пожежі. — Південно-африканський мисливець Екбо в товаристві тільки одного тубильця забив за 6 хвилин 6 левів. — Англійка Олена Сельвін і пять негрів станули перед судом у Найробі за вбивство мурина, який помер наслідком ран, коли Сельвін казала його вибичувати. — Колишній франц. посол Гастон Бержері, що був жонатий з донькою радянського посла Красіна і розвівся з нею, жениться з 32-літньою американкою з Філядельфії. — Американські фізики Уайц і Мекніф з інституту Карнегія у Вашингтоні ствердили, що в дощевій воді та снігу находиться рад. Скількість раду є очевидно дуже мала і дасться викрити тільки при допомоді дуже сильних електрометричних приладів.

— **Найменший фотографічний апарат.** Одна фірма в Бірмінгам почала фабрикацію найменшого фотографічного апарату на світі. Він є великий на 2 і пів цм.² Хоч який він малий, знимки роблені ним є дуже гострі й добре надаються до побільшування. Згадана фірма почала фабрикувати цей апарат масово й по знижених цінах, так що гасло „у кожного свій власний кишенковий апарат“ незадовго вже буде здійснене.

— **Смерть рекордовця.** У Берліні помер у 60. році життя рекордовий курець Франк. За своє життя викурив він 564.000 цигар. Він курив цілий день, а коли будився в ночі зараз починав курити й не переставав, аж цигару випалив до кінця. При всяких змаганнях здобував Франк постійно першу нагороду.

— **Найбільша бочка.** Над Реном, у місцевості Діркгейм, будують тепер найбільшу бочку світа. Її містота 1,700.000 літрів, промір має у найширшім місці 13 і пів м., а висока вона на 15 м. На будову цієї бочки зужито 150 м.³ дубового дерева. Цікаво, що ця бочка не має бути посудою на вино чи інші рідини, але рестораном. У цім оригінальнім ресторані знайде місце 400 людей.

— **Джекі Куган женитьтся.** Хтож не памятає фільм з Джекі Куганом? Хто не захоплювався пригодами молоденького героя? Але Джекі Куґан виріс, має тепер 20 літ і женитьтся. Його наречена зветься Тобі Вінг і була його партнеркою в одній із його перших фільм.

— **Відкопали святиню Гери.** Проф. Маторі відкопав недалеко Неаполю праставу святиню грецької богині Гери. В руїнах знайшли рештки фризу з преґарними плоскорізьбами та збірку дорогоцінних статуй. Ці знахідки викликують велике захоплення серед учених.

ВІДГУКИ ДНЯ.

Після відпустки.

Доходжу до тисячного фейлетону в „Ділі“ і направду був би дуже вдоволений, колиб мені доля позволила виповнити це імпозантне (скількістю, не якістю!) число. Але ніколи, за весь час моєї десятьлітньої праці, не було мені так тяжко взятися за фейлетон, як отсе — нині.

Я — по відпустці. Руки відвикли від писання, бо весь час займалися чимсь іншим, зовсім неподібним до журналістики. Замісць газетярських качок — пускали „качки“ по Дністрі, замісць чіплятися людських хиб — чіплялися галузок при виході на гори, замісць хапати за перо — хапали за стрільбу, що робить такі самі болючі рани, але швидше вбиває.

Тепер треба знову вернутись до давнього заняття, з якого їм хліб, не дуже білий, не дуже свіжий, але все таки хліб, заняття — такого шанованого і такого пониждуваного в нас. (Шанованого, коли йде про поміщення, а що більше про непоміщення допису, — пониждуваного, коли йде про обсаду щаблів суспільної драбинки!).

Десять разів їздив я на відпустку і десять разів починав після відпустки свою роботу, чомуж саме тепер тяжко починати її?

Справа в другім фейлетоністові „Діла“.

Що не напишу — все буде не так.

Ніхто не повірить, яку приємність зробила мені редакція отсією несподіванкою. Скільки ріжних тем лежало на дорозі життя, попри які я проходив мимо, не вважаючи їх за відгуки дня. Скільки з них не діждалося малофейлетонового освітлення, бо не підходили мені психольогічно, чи заставали мене в невідповіднім настрою... Тепер це майже неможливе. Не замітить один — підхопить другий і багато дечого не пропаде марно для теперішніх і майбутніх поколінь, коли вони є чи стануть читачами „Діла“.

Всеж таки я не припускав, що маю стільки прихильности в столичних і провінціональних серцях. Де не приїхав підчас своєї короткої, а заболоченої відпустки — всюди стрічав вислови співчуття і довго скриваного признання...

— То ви вже не працюєте в „Ділі“? Шкода. Ваші фейлетони були нераз такі добрі, таки симпатичні. От, наприклад, той про... — і починають вичисляти.

Деякі такі, що я сам їх уже не памятаю. Але признаюся до них, бо... хвалять їх.

— Розумію вас — впевняє один громадянин — десять літ писати малі фейлетони...

Між іншим, сумніваюся, чи хто фактично розуміє, що це значить.

— Щож ви тепер думаете робити? — журиться другий.

— Буду писати фейлетони.

— Де?

— В „Ділі“.

— Які?

— Малі.

— А Тиберій Горобець?

— Також.

Очевидно не вірить, але дипльоматично мовчить.

Аж по добрій хвилині:

— Якжеж то буде?

— Добродію, „Діло“ виходить щодня. Є ще місце і на третього фейлетоніста, тільки щоб гроші були...

— Власне, власне. Як там з ними?

Тепер я дипльоматично мовчу.

Аж по довгій хвилині:

— Якось то буде.

І скручую на зовсім іншу тему...

Галактіон Чіпка.

З кіна.

КІНО „КАСІНО“: „Я МАЮ ТЕМПЕРАМЕНТ“.

Тема, яку використали автори кінових сценаріїв на всі боки: як молода дівчина шукаючи заробітку попадає несподівано до Голівуду і стає кіновою зіркою. Та в цій фільмі ця банальна тема оброблена живо, має дуже приємних артистів (Меріон Дейвіс — дуже гарна і симпатична артистка) і кілька прегарних сцен, що відтворюють сонні марева. Є навіть спроби ввести трохи мистецтва у режисерію. Фільма понад пересічний рівень американських.

—o—

Літературний куток.

ОДНА ХВИЛЮЮЧА КНИГА.

Л.-Ф. Селін: „ПОДОРОЖ НА КРАЙ НОЧІ“.

Від появи Джойсового „Улісcеса“, перед якими десятьома роками не було ще в світовім письменстві книги, яка так хвилювалаб і про яку так багато говорилиб, як „Подорож на край ночі“ Люї-Фердинанда Селіна (Louis-Ferdinand Celine: Voyage au bout de la nuit). Треба сказати відразу: книга неприємна. Прочитавши її, хочеться якнайшвидче позбутись її з хати, щоб бува хто з домашніх не дістав її до рук. Книга не з тих, що її дарують милим родичам на ялинку або на іменини — зовсім навпаки. Читаючи її, ввесь час сердишся на автора, мало не плюєшся й не можеш дочекатись, коли вже нарешті прийде кінець отим мало не 500 сторінкам, ущерть переповненим брудом і свинством. Але згодом, коли книги в хаті вже нема, коли почуття ображеної охайности втихомирилось, думка мимоволі вертається до цього твору. І чим далі, тим більше. Щось безнастанно бренить у душі, докучає, хвилює, не дає заспокоїтись і забути. У чому же чар цієї книги?

У протилежність до Джойса, Селін зовсім не дбає про форму і не ставить собі ніяких формальних завдань — ні револющійних, ні консервативних. Він задовольняється формою дотеперішнього европейського роману, а коли девчім її й нехтує, то робить це без особливого наміру, з байдужости. Все одно, так чи так — наплювать! Цей формальний, так би мовити, нігілізм стоїть у повній гармонії з нігілізмом змісту, з нігілізмом цілого авторового світогляду. Кудиб він не глянув, серед якої суспільної верстви він не опинився би, в який кінець світа долиб його не закинула — всюди і скрізь він бачить самий бруд, розклад, сморід, останню гнилизну. Навіть тої ілюзії він читачеві не залишає, що він, автор, є девчім кращий, чесніший, чепурніший: ні, він точнісінько такий самий, як усе й всі.

Оповідання ведеться від першої особи. Дія починається в день проголошення світової війни. Автор, тоді ще студент медицини, сидить з товаришем у малій париській каварні й дебатує про патріотизм. Товариш аж горить від патріотичного запалу, а Бардамі — так називає себе Селім у романі — все лле йому холодну воду на голову. Раптом він почуває себе переконаним, добровільно записується до війська й марширує, але вже без особливого захоплення, на фронт.

На фронті його запал остаточно видихається. „Як? То це я маю дати себе забити?“ Проти цього повстає ціла його істота. Він бачить приклади чужого геройства, але це йому здається обмеженістю, ба ідіотством. Він тікає з фронту, тиняється якийсь час по Парижі, удає божевільного, дістається до військового шпиталю, звідти його випускають як безнадійного, й він їде до Африки на заробітки. Звідти він знов тікає й дістається до Америки, де по ріжних пригодах стає робітником у Форда в Дітройті. Але й тут він довго не витримує й вертається до Парижа, де кінчає свої медичні студії й стає лікарем десь у передмісті. Самостійна лікарська практика також його не задовольняє і він знаходить місце в заведенні для божевільних. Але справа знов кінчається катастрофою.

Ця зовнішня канва не каже нічого і разом з тим каже все. Та обставина, що автор-герой ніде не витримує й звідсіль тікає, є ключем рівночасно до його власної психольогії й до соціяльної психльогії цілого сучасного суспільства. Герой звідсіль тікає й всюди кінчить крахом, бо сам нічого не вартий і має наскрізь гнилу душу, але **нічого не варте й наскрізь гниле й те суспільство, серед якого він живе.** Військо, лікарі, жінки, кольоніяльні офіцири, система господарського визиску кольоній, американські філянтропи, Форд, порядки на великих океанських пароплавах, порядки в університеті, богачі, бідні, здорові, хорі, нормальні й божевільні — це все один величезний смітник, повний брехні, обману, бруталности, огиди. Впродовж цілого роману, серед численних його дієвих осіб не знайти ні одної світлої точки, ні одної порядної людини. Правда, одна порядна людина є, але й та — повія з публичного дому в Дітройт, зрештою повія американського типу, себто образована, тверза, наскрізь раціо-

чалістична. Тому вона й не змогла надовго привязати героя до себе.

Щож це, акт обвинувачення проти капіталістичного суспільства? Коли хочеш, то воно так. Ніодин комуністичний письменник не показав розкладу сучасного суспільства з такою яскравістю, як це зробив нігіліст Селін. Враження ще збільшується від того, що Селін начебто й не ставить собі ніяких особливих завдань ідеольогічного порядку, як не ставить собі завдань формальних. Він просто описує, оповідає, як і що йому в голову прийде, але під цією нарочитою, награною простотою ховається величезна рафінованість, яка виросла з традиції Рабле, Вольтера, Доде й Франса. Як ці його вчителі, Селін залюбки послугується гротескою, перебільшує, подає свої описи й характеристики наче в кривім зеркалі. Чого варта його Африка, його Америка! Як виглядає картина бою між німцями й французами в його описі. Або оті поодинокі постаті жінок і лікарів, яких він, здається, найкраще знає! Що посать — то архитвір карикатурного мистецтва.

Часами Селін перестає глузувати й знущатись, і тоді читач бачить, що цей французький письменник уміє, скільки хисту він має. Характеристика вже згаданої повій з Дітройт належить до категорії цих некарикатурних описів. Ще більше вражіння робить характеристика словацької покоївки, що служить у санаторії, де Бардамі знайшов останній захист. Перші 20—30 рядків цього останнього опису, вже наприкінці книги, належать до найкращого й найвищого не тільки у Селіна, але в цілій світовій літературі. Цього опису і цієї дівчини не забути ніколи! Але по цих рядках Селін знову збивається на свинство — й знов читача обгортає досада на автора, що книгу хочеться кинути на землю й розтоптати ногами, щоб і сліду від неї не зосталось.

Так колихається ввесь час настрій читача між подивом до авторового хисту й обуренням проти його нігілізму й душевної неохайности, між переконанням, що наша цивілізація дійшла до „краю ночі", звідки вже нема ніякого виходу, й почуттям, що Селінове свідоцтво всетаки не має повної вартости, що його присуд випливає з власної розгублености й безпорадности. За всім тим книга сильна, хвилююча, одна з небагатьох, що на цілі роки накладають своє тавро на світове письменство.

М. Г.

—o—

СПОРТ.

ЧОРНОМОРЦІ — III. СОКІЛ.

Змагання за мистецтво У. С. С. в копаному мячі відбудуться в неділю 5. серпня, ц. р. на площі Сокола-Батька в год. 4·30 пополудні.

КОМУНІКАТ Спортового Референту У. С. С.

НАКОЛЕСНИЦТВО.

I. **Краєві змагання** відбудуться в неділю 12. серпня ц. р. у Львові на трасі Львів — Яворів — Львів. Траса біля 100 км. Старт на янівській рогачці в год. 8-мій рано.

Півметок в Яворові приготує місцевий ОК. Це перші більші змагання, по кількалітнім застою в наколесництві і тому всі осередки вишлють більшу кількість своїх наколесників.

Пунктація на змаганнях **індивідуальна і дружинова.** Дружина з 3-ох людей: можуть бути теж запасні.

Зголошення слати до 7 серпня ц. р. на адресу: **Львів, вул. Домініканська 11/I** Замісцеві змагуни подадуть час приїзду і чи рефлектують на нічліг.

Збірка всіх змагунів до лікарських оглядин в суботу **11.** серпня ц. р. в год 18-ій в домівці **УСС.**

Змагання відбудуться без огляду на погоду.

II. **Наколесні змагання короткодистансові (1 км), для Львова** відбудуться в неділю, 5. серпня ц. р. на стрийській шосі. Збірка змагунів в год. **8-ій** рано на площі С.-Б.; старт в **год. 8·30.**

Зголошення приймається ще в субосу 4 серпня ц. р. в год 19-ій в домівці УСС і в неділю перед стартом.

Пригадуємо товариствам, що добуті місця будуть зачислені до загальної клюбової пунктації.

III. **Наколесні змагання в Перемищині.** В неділю 15. серпня ц. р. відбудуться наколесні біги на 5 і 20 км. в Нижанковичах. Старт в год. **8·30.**

Зголошення присилати на адресу: **Др. Несторович**, вул. Собінського 2/II. Перемишль.

IV. **Краєві легкоатлетичні змагання у Львові** відбудуться в днях 1. і 2. вересня ц. р. з такою програмою:

I. **Жінки:** біги 50, 100, 200, 800; гінні: 4 × 100, 4 × 200; мети: диск, куля, ратище; скоки: вгору, вдаль, вдаль змісця.

II. **Мужчини:** біги 100, 200, 400, 800, 1.500, 5.000, 10.000; гінні 4 × 100, 4 × 400; мети: диск, куля, ратище; скоки: вгору, вдаль, з жердки, трискок.

[В попереднім комунікаті пропущено в муж. конкуренціях біг на 5.000 м. Мети відбудуться лиш однору].

V. Повідомляємо, що пятизмаг жінок буде переведений цього року на основі нових приписів. Складаються на нього конкуренції: 100 м., скок вдаль, куля, скок вгору, ратище.

Нові книжки й журнали.

КНИЖКИ.

ЗБІРНИК ФІЗІОҐРАФІЧНОЇ КОМІСІЇ випуск VI. Зміст: Володимир Бриґідер: Липова алея в Станиславові. Юрій Полянський: Макули дрібсових глин у Валяві над Сяном. Теодор Фотинюк: Erythronium dens canis L. на Опіллі. Ст. 42.

SITZUNGSBERICHTE der mathematisch-natur wissenschaftlich-ärztlichen Sektion. Heft XX. Jänner 1934 — Juni 1934. Стор. 7.

ЖУРНАЛИ.

НАЗУСТРІЧ, ч. 15, двотижневик. Львів, 1. VIII. 1934. ціна 50 ґр. Література, мистецтво, наука, громадське життя. Зміст: О Дніпровський: Жертва лихоліття. У соті роковини народин автора „Люборацьких". Мих. Рудницький: Апокаліпса буденщини. Анатоль Курдидик: Сентиментальне. День Лучник (поезії). Соня Бей: Міщухомі. Анатоль Свидницький: Хрестини. Ст. Чарнецький: Відбиті від рідного берега. Н. Лукіянович: Стріча. Зиновій Лисько: Сполука поезії з музикою. Чужинна літературна хроніка. О. Островська: Любовні листи. Генриха VIII. Леонард Мерріс: Життя. (З німецького переклав О. Б.). Летіло 40 сорок...

ЖОРНА, мелять двічі в місяць. Львів 1. серпня. Ціна 25 сот. ч. 15. Зміст: Літо 1934 р. Фейлетонова траґедія. Ада: Ніч кохання. Вакаційний лист до жінки. Ще один поїзд у незнане. О. Гольтіпака: Огірков. Жіночі шпильки. Кажуть, що... Наші політики. Черче. Світова політика й Михальда. Спортова новина. Дрібні дотепи

ОГОЛОШЕННЯ

За оголошення редакція не відповідає

Театри.

Український Нар. Театр ім. Тобілевича. Рожнів:

4. VIII. Товаріш.

5. VIII. Залізна острога.

З Рожнова іде театр до Снятина.

Великий Міський Театр.

Пятниця, 3. VIII. год. 8·30 веч. „Яхт любови". Прощальний виступ театру „8·30."

Театр Ріжнородностей.

Нечинний з причини ферій.

Кіна.

АПОЛЬО: „Почвірний любко" (комедія), „Крісс, малайське кохання".

АТЛЯНТИК: „Сюди чи туди".

ВАНДА: „Дівчина з гір" і „Рінальдо Рінальдіні".

КАСІНО: „Я маю темперамент".

КОЛІСЕЙ: Нечинне.

КОПЕРНИК: „Чібі" (віденська комедія), „Баль білих ліжечок" (із Містенгет), Барту в Польщі.

МАРУСЕНЬКА: „Ваніна" та ревія

МІРАЖ: „Дівчина та міліон", „Паприка".

МУЗА: „Пригода опівночі" і „Гніздо залюблених".

ПАН: „Прощання з гріхом", „Люди в готелі".

ПАЛЯС: „Королева богеми" (чеська муз. комедія).

ПАСАЖ: „Герой Арізони" і ревія.

РАЙ: „Томі бой" „Посередник кохання" (Бастер Кітон).

СВІТ: „Завіщання д-ра Мабіз", „Медовий місяць".

СОНЦЕ: „Блески та тіні кохання", ревія.

СТИЛЕВЕ: „Ніч кохання" (Дж. Мохіка) та ревія „Зачаровані фіґурки", „Кохання з перешкодами".

ХИМЕРА: „Незнайома з телефону" (комедія).

УТІХА: „Кохання на приказ" (російська фільма) і ревія.

Закордонне радіо.

Пятниця, 3. серпня 1934.

Відень (506,8) 19·55 Смичковий квартет, 22·50 Легка музика, **Брно** (325,4) 17·45 Плити, **Кошиці** (269,5) 12·30 Легка музика, 15·15 Циганська музика, **Копенгаґен** (255,1) 15·00 Радіоконцерт, **Штрасбург** (349,2) 17·00 Легка музика, 18·30 Концерт, **Атльона** (531) 20·15 Віолінчеля. **Берлін** (356,7) 21·15 Концерт творів Шілінґса, **Кельн** (455,9) 17·15 Еспанська музика, **Мінхен** (405,4) 16·00 Радіоконцерт, 21·15 Симфонічний концерт, **Штутґарт** (522,6) 16·00 Концерт, **Букарешт** (365) 18·05, 19·05 Концерт, **Будапешт** (549,5) 22·00 Концерт, **Міляно** (368,6) 21·30 Симфонічний концерт.

Субота, 4. серпня 1934.

Відень (506,8) 12·00 Плити, 17·15 Концерт, 20·15 Оперетка, **Прага** (470,2) 12·30—13·20 Сальонова орхестра, 15·15 Джезбенд, 20·00 Оперетка, **Копенгаґен** (255,1) 15·00 Концерт, 17·00 Плити, **Лягті** (1807) 17·00 Плити, **Париж** (1649) 14·00 Легка музика, 18·45 Плити, 20·00 Оперетка, **Штрасбург** (349,2) 17·00 Камеральний концерт, **Атльона** (531) 18·00 Плити, 19·30, 21·10 Радіоорхестра, **Берлін** (356,7) 19·10 Циганська музика, 21·10 Концерт, **Рига** (514,6) 18·30 Латвійські пісні, 19·03 Серенади, **Гамбург** (331,9) 16·00 Концерт, **Кенігсвустергавзен** (1571) 20·10 Концерт, **Ляйпціг** (382,2) 16·00 Симфонічна орхестра, **Будапешт** (549,5) 18·05 Радіорхестра, **Стокгольм** (426,1) 19·30 Концерт солістів, **Міляно** (368,6) Сучасна музика, **Рим** (420,8) 21·30 Симфонічний концерт.

Львівське радіо.

Пятниця, 3. серпня 1934.

6·30—7·25 Ранішня авдиція, 11·57 Сиґн. часу, 12·03—14·05, 16·00, 17·30—18·55, 19·30—19·55, 20·00, 20·12—21·10, 21·20—23·10 Трансмісія з Варшави, 14·05 Збіжева біржа, репертуар театрів і комунікати, 17·00 Авдиція для хорих, 19·00 Трансмісія з Кракова, 19·15 Всячина, 19·25 Програма на черговий день, 19·55 Спортові вістки, 20·02 Поштова скринка, 21·10 Невідомий львівський письменник — відчит Орина.

Субота, 4. серпня 1934.

6·30—7·25 Ранішня авдиція, 11·57 Сиґн. часу, 12·03 Метеорольоґічні вістки, 12·05 Огляд преси, 12·10 Легка музика, 13·00 Полудневий денник, 13·05 Плити, 16·00 Концерт, 17·00 Весела авдиція для дітей, 17·50 Популярна музика, 19·00 Всячина, 19·15 Легка музика, 19·50 Спортові вістки, 20·00 Концерт, 20·30 Плити, 20·40 Пісні, 21·02 Вечірний денник, 21·12 Легка музика, 22·00 Актуальна гутірка, 23·05—24·05 Трансмісія з Варшави.

ПОДЯКА.

Всім, що в нашім жахливім болю з причини смерти Найдорожчої Дружини і Мамусі **бл. п. Миросі Коляньковської** спішили зі щирим співчуттям й моральною піддержкою і віддали останню прислугу Найдорожчій Покійній, складаємо з глибини зболілого серця „Спасибіг".

Евген і Борисик Коляньковські.

Белз, у липні 1934. 102 1—1

Подяка.

Вп. П. Др. В. Мизюцові за повне посвяти вилікування мого Найдорожчого Синка Борисика і перевезення його на клініку. Вп. П. П. Др. Праброві за поміч лікарську. Вп. П. П. Д-рам Рольському і Єрміхові за переведення тяжкої операції і вратування життя моїй дитинці, Вп. П. проф. Др. Родзінському і Вп. П. Др. Млодецькому за дуже совісне лікування Синка складаю найщирійше „Спасибі".

Г. Коляньковський

БІРЖА.

ГРОШІ.

Долар у Львові у приватних оборотах 5·27 і пів до 5·28 зол.

ЦІНИ „МАСЛОСОЮЗУ".

„Маслосоюз" повідомляє, що в дні 2. серпня ц. р. платив кооперативам за:

1 к. десер. масла	2·10	зол.
1 л. молока	0·15	„
1 л. сметани	0·60	„
1 к. яєць	2·50	„

Пастеризоване молоко з доставою до дому 1 літра 24 сот.

Тенденція на масло, молоко, сметану вдержана, на яйця звишкова.

Маслосоюз повідомляє, що від 4. серпня ц. р. платить своїм доставцям за 1 кг. живої ваги птиці, льоко подвіря птахомясарні „М. С." у Львові (вул. Б. Ґловацького 23):

Курята	(пара курят важить не менше як 1·50 кг.) за 1 кг.	0·95	зол.
Кури	I кляса	0·80	„
„	II „	0·60	„

Тенденція дещо сильніша.

ДРІБНІ ОГОЛОШЕННЯ

АДВОКАТ у повітовому місті під Львовом шукає конципієнта від 15. вересня. Зголошення до Адміністрації „Діла" під „Рутинований". Неприняті оферти без відповіди. 93 2—3

БО ВІЙНА ВІЙНОЮ, а гріш забезпечити належить у купні реальности у Львові. Великий вибір по ріжних цінах! Пишіть! Прийдіть! Іґнат, Львів, Куркова 24. 1-1

4 ПОКОЇ, 2 ПЕРЕДПОКОЇ, кухня, комфорт. Якуба Стшемен 14, ріг Зиблікевича. Зараз до винайму. 1—1

КРАВЕЦЬКА РОБІТНЯ Софрона Ференцевича перенесена на вул. Вірменську ч. 22. 1—3

ВИНАЙМУ 2 ПОКОЇ - КУХНЮ, комфорт, новий дім, бічна Пчільної. — Інформації тел. 28-70. 101 1—1

УЧЕНИЦІ ЛЬВІВСЬКИХ ШКІЛ прийме на удержання у Львові Мец. Анна Бабюкова у власному заведенні: найліпший харч, комфортне приміщення — харчеві продукти з власного фільварку, обовязковий виховавчий догляд, фахова поміч в науці, опіка лікарська запевнена — плятня найдешевша! Зголошення: на адресу власниці, фільварок Зимноводи-Рудно 65, до 20. серпня б. р. 100 1—3

ЦІННИК ОГОЛОШЕНЬ У ЩОДЕННИКУ „ДІЛО".

Розмір часопису: 3 текстові шпальти і 4 оголошеневі шпальти.

1 мм. одношпальтовий або його місце в рубриці оголошень	зол.	0.35
1 „ одношпальтовий в тексті і новинках	„	0·60
„ на першій сторінці	„	0·80

Дрібні оголошення від слова:

матримоніяльні і приват. кореспонденція по	зол.	0.15
купно, продаж, винаєм і т. п.	„	0·10
шукаючі праці	„	0·07

слова товстим друком подвійно.

Остання сторінка	1/1	зол.	480·—
„ „	1/2		250·—
„ „	1/4		130·—
„ „	1/8		70·—

За редакцію відповідає Олександер Костик. Видає Видавнича Спілка „Діло" З друкарні Вид. Спілки „Діло". Львів. Ринок 10.